

Heikki Hongisto

Tekniikan museota rakentamassa II

Artikkelin ensimmäisessä osassa muisteli, diplomi-insinööri Heikki Hongisto kertoi vuosina 1966—1969 työskennelleestä toimikunnasta, jonka Helsingin kaupunki oli asettanut teknillisen museon perustamista suunnittelemaan. Sen työ päättyi lokakuun 17. päivänä 1969 pidettyyn Tekniikan Museon Säätiön perustavaan kokoukseen. Tässä artikkelijaksossa Heikki Hongisto kertoo henkilökohtaisia muistelmiaan vuosiin 1970—1972 ajoittuneesta museon ensimmäisestä rakennusvaiheesta.

Säätiön valtuuskunnan ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin DI Risto Järnefelt, jolla teollisuuden ja teollisuuden järjestöjen johtomiehenä oli hyvät edellytykset teollisuuden kiinnostuksen kokoajaksi. Tähän tärkeään tehtävään häntä kävivät vartavasten pyytämässä Suomen Metalliteollisuusyhdistyksen silloinen puheenjohtaja DI Ingvar Blomqvist ja toimitusjohtaja, varatuomari Nils Hellén. Järnefelt itse arveli, että taustana tälle oli ollut hänen toimintansa Suomen Konepajainsinööriyhdistyksen 40-vuotisjuhlien yhteydessä 1957, jolloin hän yhdistyksen puheenjohtajana oli muiden juhlatöiden ohella ollut hankkimassa eräiltä teollisuuslaitoksilta 100 000 markkaa Teknilliselle museo-yhdistykselle nimenomaan teknillisen museon perustamista varten. Kokeuksensa ja asemansa Risto Järnefelt oli hankkinut perusteellisin opinnoin sekä kotimaassa, Keski-Euroopassa että Yhdysvalloissa. Konepajakautensa päätyttyä hän oli toiminut Esab Oy:n toimitusjohtajana, mitä virkaa tuolloin edelleen hoiti. Teollisuuden johtotehtävissä ja kansainvälisissä luottamustehtävissä toimiminen oli antanut hänelle laajan näkemyksen, johon ymmärtämys museon laajemmasta merkityksestä suoranaisesti liittyi. Minulla on ollut tilaisuus tutustua hänen Tekniikan museota koskeviin asiapapereihinsa, jotka osoittavat, kuinka tavattoman paljon aikaa ja huolta hän käytti museon hyväksi noina museon rakentamisen vaikeina alkuaikoina erityisesti sen tarvitsemien varojen hankkimisessa. Hän oli museon käytännön luoja Eino Kajas-

Tekniikan Museon Säätiön Valtuuskunnan syyskokous 28. 10. 1971. Osa valtuuskunnan jäsenistä B-hallissa. Kuvassa vasemmalta: Jussi Ketola, Aarne Kopisto, puheenjohtaja Risto Järnefelt, hallituksen puheenjohtaja Eino Kajaste, sihteeri Hannu Saarinen, Yrjö Rantala, Edv. Wegelius, varapuheenjohtaja Heikki Hongisto, Ingvar Blomqvist, Pekka Rekola, Sakari Salminen, Henrik Öhqvist, Jaakko Puokka ja hallituksen varapuheenjohtaja Jaarli Jauhainen.

teelle todella korvaamaton tuki. Risto Järnefelt oli myös, tekisi mieli sanoa, aristokraattinen herrasmies, joka otti huomioon myös muutoseikat silloin kun asiallisuus ja kohteliaisuus niitä edellyttivät. Jätettyään valtuuskunnan puheenjohtajuuden vuoden 1973 alussa hän ei suinkaan luopunut toiminnasta museon hyväksi ja seuraa sitä mielenkiinnolla edelleenkin. Teknillinen museoyhdistys ei suotta myöntänyt hänelle vuonna 1987 kultaista ansiolevykyttään.

Henkeä ja innostusta

Taustalla tässä vaiheessa toimien antoi museon hyväksi varsin merkittävän panoksen varatuomari Nils Hellén, Suomen Metalliteollisuusyhdistyksen toimitusjohtaja. Hän oli toiminut aikaisemmin Imatralla Vuoksenniska Oy:ssä ja tajusi heti museon perustamisvaiheesta alkaen sen merkityksen laajempaan kuin vain vanhojen koneiden keräämönä, romun säilytyspaikkana, jollaisena jotkut muut näyttivät museota pitävän. Aikaisemmin mainitsemassani Suomen Teknillisen Seuran lausunnossa jo korostettiin museon toimintaperiaatteista seuraavaa: »Perustettavassa museossa tulisi soveltaa oloissamme uutta museoajattelua; museon tulee ottaa tehtäväkseen populaaritieteellinen nyky-

ajan teknillisten tapahtumien esittäminen, nykytekniikan historian luominen. Siten Tekniikan museosta muodostuu pysyvä teknillisen kehityksen näyttely. Tämän johdosta eräs museon tärkeimmistä tehtävistä on kuvata näyttelyin, luennoin, keskusteluin yms. yhteiskunnassa tapahtuvaa teknillistä kehitystä laajemmasta kuin puhtaasti insinöörimäisestä näkökulmasta». Hellén näytti tämän ymmärtävän ja toimi varsin tarmokkaasti vuosien mittaan teollisuuden tuen saamiseksi Museosäätiölle. Hän piti huolen siitä, että metalliteollisuus näytti esimerkkiä muille bransseille vuotuisen käyttöavustusten myöntäjänä.

Säätiön perustavassa kokouksessa asetettu museon hallitus lähti puheenjohtajansa Eino Kajasteen innostamana ripeästi työhön ja ennätti jo vuoden 1969 aikana pitää useita kokouksia. Museon rakentaminen alkoi todenteolla. Syntyivät Tekniikan museon alkuvuosille ominaiset talkooryhmät, joiden merkitys museon rakentamisessa oli varsinkin noina alkuaikoina ratkaiseva. Talkoolaisten piiristä olisi mainittava monta nimeä. Monet heistä kuten Kalle Martiala, Lauri Luukkanen ja useat muutkin kerääntyivät ja kerääntyivät vieläkin keran viikossa yhteen. Erityisesti muistan tekniikko Onni Leinon, väsymättömän, koko sielultaan museoaatteelle

Vesilaitoksen eläkeläisiä talkoomiehinä.

omistautuneen veteraanin, talkootoiminnan johtajan. Kun hän vuonna 1983 kuoli, voidaan sanoa hänen sananmukaisesti kaatuneen museotyön ääreen.

Museon toiminnanjohtajaksi valittiin jo vuoden 1969 lopulla ev. luutn. evp. Yrjö Malmari, joka toiminnanjohtajan tehtävistä luovuttuaan hänkin yhtenä innokkaimmista talkoolaisista jatkoi työtään museon hyväksi aina kuolemaansa asti.

Esineistö, tutkimus ja opetus

Lähinnä Kajasteen ja Jauhaisen toimesta käynnistettiin esinekeräys. Ensimmäisenä pyrittiin saamaan kuntoon kosken länsirannan rakennusten näyttelyt. Vesipumppuasema (rakennus vuodelta 1876) oli tietysti Kajasteen ominta alaa, ja se samoinkuin höyryvoima-asema (vuosilta 1890—1931) saatiinkin näyttelykuntoon jo vuonna 1970. Tuona vuonna pidettiin myös jo eräänlainen esi-esinäyttely lehdistölle. Valitettavasti on todettava, että nämä mielenkiintoiset museo-osastot vaativat nyt täydellisen saneeraus- ja jorjontatöiden toteuttamiseksi ei ole ollut mahdollisuutta.

Säätiön perustavassa kokouksessa minut valittiin sen varapuheenjohtajaksi. Noina alkuvuosina olin päätoimittajani hoitaessani museolle enemmänkin sivustavaikuttaja, johon Kajaste kylä silloin tällöin eri asioissa turvautui. Merkittäväntä tässä vaiheessa oli ehkä »malliksi» muille osastoille suunnittelemani pieni sokeriteknikan ja -teollisuuden osasto, jonka Suomen Sokeri Oy lahjoitti museolle.

Ensimmäiset museoesineiden kokoelmat kerättiin helposti. Merkittäviä kokonaisuuksia sokeriteknikan lisäksi olivat museon ensimmäisen toimintavuoden vuosikertomuksessa mainitut professori Gunnar Anderssonin esineistö, Suomen kirjapainomuseon merkittävä esinekokoelma, Suomen rahapajan ja Suomen Pankin

Setelipainon vanhat koneet, Helsingin yliopiston tieteelliset kojeet, erityisesti Teknillisen korkeakoulun kone- ja sähkölaboratorion koneet sekä monien yksityisten eikä vähiten jälleen viireään toimintaan heränneen Suomen teknillisen museoyhdistyksen aikanaan keräämät ja lahjoittamat koneet.

Jo kesäkuussa 1971 saatoimme siten kokoontua Tekniikan museon varsinaisen esinäyttelyn avajaisiin. Näyttely oli paljolti graafisen teollisuuden erikoisnäyttely, elettiin silloin Suomen lehdistön 200-vuotisjuhluvuotta. Talkoolaiset olivat saaneet asennetuksi koko B-hallin täyteen koneita. Ilmestyi museokoneella painettu Tekniikan Museon Sanomat n:o 1, ja kun runsa viikko myöhemmin vietettiin Helsingin päivää, saimme käsiimme Sanomien toisen numeron.

Tervehdyspuheessaan esinäyttelyn arvovaltaiselle vierasjoukko — läsnä olivat mm. silloinen kauppa- ja teollisuusministeri Olavi Salonen ja yliopidemestari Teuvo Aura — Risto Järnefelt sanoi mm:

»Tekniikan Museon Säätiön valtuuskunnan puheenjohtajan ominaisuudessa minulla on kunnia lausua kaikki läsnäolijat tervetulleiksi tänne historialliselle Kuninkaankartanonsaarelle tutustumaan vielä keskeneräisen museohankkeemme nykyvaiheeseen. Ajankohdan valinnalle on antanut aiheen Suomen lehdistön 200-vuotisjuhlien vieton keskittyminen tälle viikolle.

Vanhon teknillisten museoesineiden tallettaminen ja näytteille asettaminen ei ole vierasta Suomessa. Maassamme on tällä hetkellä kymmenissä teollisuuslaitoksissa yksittäisiä, käytöstä poistettuja koneita tai työvälineitä joko varastossa tai kunnostettuina esillä kuvaamassa vanhaa työtappaa muodostamatta kuitenkaan varsinaista museoaluetta. Tampereen kaupungissa vanhaa teollisuutta on nykyisin esitteillä teknillisenä museo-osastona kaupungin museon yhteydessä. Vanhaa tuote-esineistöä kuten lasikeramiikkaa on esillä tehdasnäyttelyissä tai suorastaan museona, kuten lasimuseossa Riihimäellä.

Nykyajan tekniikan museo pyrkii kuitenkin laajempaan toimintaan. Sille ei riitä arvokkaiden esineiden keräily ja näytteille asettaminen. Teknillisen museon toimintaan on liitettävä kotimaisen vanhan teollisuuden tutkimus, mutta aivan erityisesti siihen olisi liitettävä vanhan tekniikan opetusta eri ammattiteihin hakeutuvalla nuorisolla. Museolla tulisikin olla käytettävissä

sään eri alojen teollisuutta tuntevia oppaita ja opetusvoimia.

Tekniikan museon tulisi tasapuolisesti esitellä tekniikan eri haaroja. Säätiö pyrkii halleja sisustettaessa ottamaan tämän huomioon. Asetelma nykyisessä hallissa on tilapäinen. Halliilaa tarvitaan vielä mm. perustettavaa sähköosastoa varten, josta nyt on esillä muutamia mielenkiintoisia esineitä. Useat sadat koneet ja mittarit odottavat siirtoa. Metalliteollisuus odottaa pääsyä omaan hallitilaansa. Mainittakoon, että viikko sitten siirrettiin museoon 1800-luvun loppupuolelta oleva 7 tonnin painoinen työstökone Oulusta. Tilantarve- ja osastoluetteloa voitaisiin jatkaa pitkältikin. Paljon vielä tarvitaan myös uurastusta, eikä vähiten pennejä ja markkoja, ennenkuin museon voi katsoa saavuttaneen ne tavoitteet, jotka määritellään Tekniikan museon säädekirjan tarkoituspöytäkirjassa.»

Esinäyttelyn muodostaneen välitaivon jälkeen rakentaminen jatkui innolla, vaikka museo saikin taistella kroonisten rahahuolien kanssa. Vanhojen rakennusten ja laitteiden varojen kysyvä muuttaminen museokäyttöön sopiviksi riippui täysin kaupungin kulloisestakin budjetista, ja tarvittiin Kajasteen jatkuva painostus sekä Krogiusta vuonna 1968 teknisenä apulaiskaupunginjohtajana seuranneen DI Gunnar Smedsin myötävaikutus, että rahoja vuosi vuodelta löytyi ja rakennustöitä voitiin jatkaa. Smeds osoittautui monesti jatkossakin museon tosi ystäväksi. Samaa voi sanoa ensin museotoimikunnan ja sitten valtuuskunnan sihteerinä toimineesta varatuomari Hannu Saarista.

Vuonna 1972 asetettiin joukko toimikuntia eri tekniikan alojen museoosastoja suunnittelemaan. Monista niiden jäsenistä tuli museon monivuotisia ystäviä ja luottamusmiehiä. Mainittakoon tässä vain yli-insinööri A.M. Kuusela, DI Osmo Simola, insinööri Leo Nummela, DI Olavi Siikaniemi, DI Lars Hukkinen, DI Urpo Salo, DI Bjarne Hullden ja tri Ilkka Laitakari.

Maaliskuussa 1972 järjestettiin museossa maanmittaustekniikan erikoisnäyttely, ja Kajaste pyysi minua pitämään tervehdyspuheen. Selostin melko seikkaperäisesti museon siihenastisia rakennusvaiheita ja totesin sitten: »Säätiön juoksevien asioiden hoidosta huolehtii sen pieni 2—3 henkeä käsittävä henkilökunta. Museoesineiden kunnostamistyössä on sen sijaan ollut runsaasti talkoovoimaa. Tässä työssä ovat hyvää esimerkkiä näyttäneet vesilaitoksen eläkeläiset. Nyt Radioteknillisen Seuran veteraanit kunnostavat omaa osastoaan, ja puhtain näyte museotalkoosaavutuksista on tämän laajan ja mielenkiintoisen maanmittaustekniikkaa esittelevän erikoisnäyttelyn pystyttäminen. Työn ovat tehneet Maanmittausinsinöörien Liiton jäsenet, työtovereina joukko talkoohen- gen elävöittämiä kartanpiirtäjiä ja mitausteknikoita.»

DI Hongiston muistelut jatkuvat seuraavassa numerossamme. □